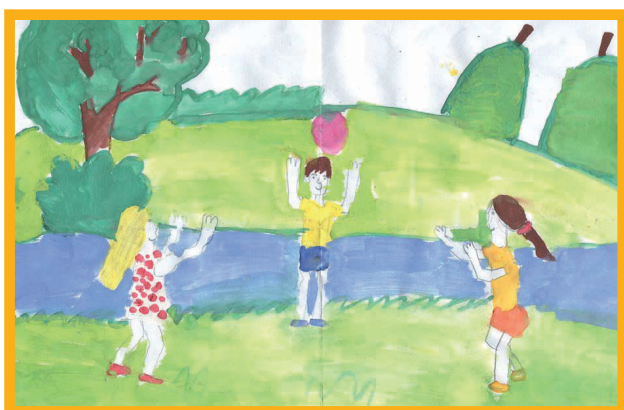

Józan Annamária, Mezővári

Virág Dominik, Bótrágy

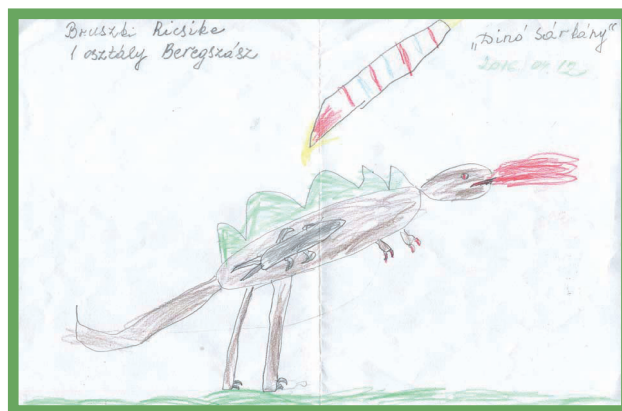
Takárszki Flóra, Eszény

Barkaszi Rebeka, Rafajnaújfalu

Demeter Jázmin, Rafajnaújfalu

Bruszkai Richárd, Beregszász

Huákó Tímea

Hodánics Diana, Ungvár

Kedves Olvasóink!

Reméljük, az új tanév minden napjára jókora adag nevetés, játék és természetesen sok új ismeret jut majd. Addig pedig figyeljete, mert sok érdekességet tartogatnak az őszi hónapok!

Páskándi Géza

Duruzsoló ősszel

Szutykos füttykös
ütődik üsthöz,
csavargó csengő
csöngve csellengő.

Üres váz, füst,
veres rézüst –
ki vele,
ki vele,
cibere-
cibere-
lekvár.

Bele a szilkébe,
abba a kis kékbe,
csészébe kuporgasd,
csurgasd a csuporba –
ki vele,
ki vele,
cibere-
cibere-
lekvár.

Főzi-e,
győzi-e
az a kar
keverni,
kavarni,
rúdról lekaparni –
ki vele,
ki vele,
cibere-
cibere-
lekvár.

Október 6-án arra a tizenhárom magyar honvédtisztre emlékezik a világ magyarsága, akiket az 1848–49-es szabadságharcban játszott szerepük miatt e napon Aradon végeztek ki.

Október 21-e Orsolya napja. Ha ilyenkor szép az idő, akkor az karácsonyig meg is marad.

Október 26-a Dömötör napja. „Dömötör napján ha hideg szél fúj, igen hideg lesz a tél is.”

„Ha Mindenszentek nedves, akkor lágy, ha száraz, akkor kemény tél következik” – tartja az időjósítás **november 1-ről, Mindenszentek napjáról.**

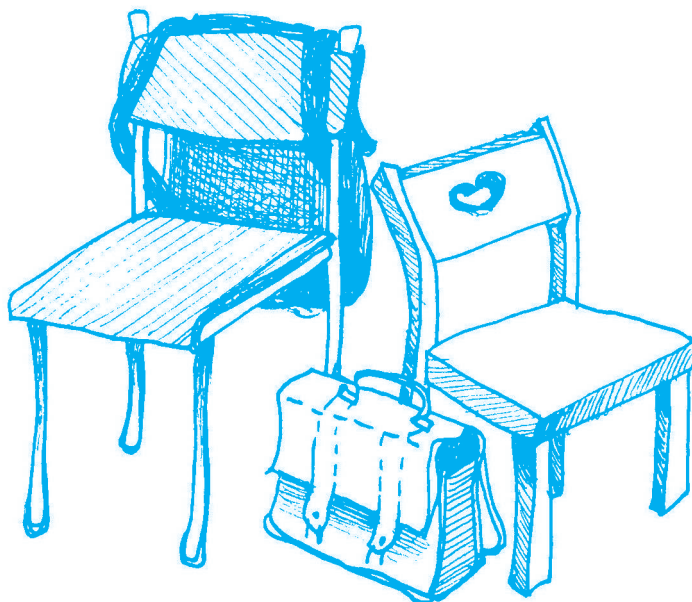
Szent Márton napján, november 11-én már le lehetett vágni a tömött libát, mert „Aki Márton napon libát nem eszik, egész éven át éheznek”. „Márton napján, ha a lúd jégen jár, akkor karácsonykor vízben poroszkál.” Borús Márton borús telet jelent, illetve Márton-napi esőre fagy, szárazság következik.

Katalin napján, november 25-én egy férjjósló szokás szerint, ha egy lány vízbe tesz egy gyümölcsöt, és az karácsonyra kizöldül, akkor hamar férjhez megy. „Ha Katalin locsog, karácsony kopog.”

November 30-án, András napján pedig a fiúk jósltak egykor: lopott leányinget tettek párnájuk alá, hogy megálmodják, ki lesz a leendő feleségük.

Ráti Emese

VILI ÉS AZ ÖTÖDIK

Vannak emberek, akik folyton csak a változást várják. Legyen más, legyen jobb. Vili nem így gondolta. Van is egy történetem erről. Egy nap, éppen szeptember elsején, mikor iskolába indult, csuda jó kedve volt. Fütyörészett, mosolygott egész úton. De az osztályterembe érve valami nagyon furcsa látvány tárult elé. A padok szerteszét. A régi osztályterem, amit 4 év elemi után úgy megszőkott, már nem az ő és pajtásai tulajdona. Furcsa, pici gyerekek ültek benne. Ő... most veszi észre, hogy az ő helyét is elfoglalták. Szinte sírni támadt kedve. Ebből az igazán szörnyű meglepetésből az osztályban lévő tanárnő hangja zökkentette ki.

– Vilikém! Neked nem mondták, hogy átköltöztetek egy új terembe? Olyanba, ami már nagyobb gyerekeknek való!

– Ee-eelnéé-zééé-ést, tanárnő.... – habogta Vili és gyorsan távozott is.

Útközben a folyosón találkozott Sárával, az osztálytársával.

– Sára, Sára! – kiabált utána. – Te tudtál erről a borzalmas dologról? Ne is nézz be a régibe...

Sára nem értette, miről beszél Vili, de azért türelmesen megvárta, míg odaér hozzá. Vili pedig folytatta tovább.

– Most voltam az osztályban. Valami szörnyű nagy félreértés lehet. Pici gyerekek ülnek a helyünkön. Izegnek-mozognak. Még viselkedni sem tudnak. A tanárnőjük pedig azt mondta, mi már egy másik teremben vagyunk... – mondta lihegve és felháborodottan Vili.

Sára nagy nevetésben tört ki. Tudta már, miről beszél neki Vili.

– Vili, mi már felsősök vagyunk, új padokra és székekre van szükségünk. A régiébe már alig fértünk el. Nem emlékszel, hogy törte a pad széle szegény nagyra nőtt Bandi térdeit? Mert én igen! Most, hogy új termet kapunk, és új tanító bácsikat és néniket, sokkal kényelmesebb lesz minden. Én már alig várom!

Vili elgondolkodott azon, hogy lehet, mégsem olyan rossz dolog ez az újdonság. Végül is Sárának igaza volt, Bandi már legalább harmadik óta görnyedve ül. Még az is lehet, hogy a nyáron ő is annyit nőtt, hogy már be sem férne a régi helyére. Vili megbékélt a felső osztállyal és a vele járó új dolgokkal. Sárával együtt ültek be az új helyükre, és megbeszélték, hogy padtársak lesznek.

Weinrauch Katalin

Mókás ábécé

A betű – létra,
Adi ezt így írta.
B betű pocakos,
Balázska haragos.
C betű – kiscica,
Cili csalogatja.
Cs betű – csacsi,
Csabi, tudsz iázni?
D betű – az dongó,
Daninak dunnyogó.
E betű – kisegér,
Erikától nem fél.
F betű – facsiga,
Ferike forgatja.
G betű – galambdúc,
Gáborka, fel nem jutsz!
Gy betű – gyöngyfűzér,
Gyöngyikém, csak fűzzél!

H betű – házikó,
Helga benn hétalvó.
I betű – ibolya,
Ildikó locsolja.
J betű – juharfa,
Julikát bújtatja.
K betű – kelepel,
Katalin felesel.
L betű – lúdanyó,
Linda lesz a hunyó.
M betű – vén medve,
Misikét kergette.
N betű – nefelejcs,
Nóri, el ne felejts!
Ny betű – nyenyere,
nyuszi, most tekerd te!
Ó betű – óvoda,
Olgica jár oda.
Ő betű – őzike,
Ödönke, jöjj ide!
P betű – parittyá,
Pétert meghajítja.

R betű – rádió,
Rozi a bemondó.
S betű – selyemszál,
Sári, te mit varrtál?
Sz betű – szarkapár,
Szandira cserreg, vár.
T betű – tekenő,
Terikét fürdető.
Ty betű – tyúkülő,
tyúktójást keltető.
U betű – uborka,
Ubulka kapálja.
Ü betű – üveges,
ürgelyuk üreges.
V betű – vonatka,
Viktorka vontatja.
Z betű – zenekar,
Zénó ott mit akar?
Zs betű – zsemlehej,
Zsuzsika belefér!

iskola

Gazdag Erzsi

Szeptember elsején

Tik-tak, tik-tak, az óra hív.
Tik-tak, tik-tak, dobog a szív.
Tik-tak – siet a kis Jani.
Még kávéját sem issza ki.

Tik-tak... – A toll, a ceruza?
Megvan-e minden, anyuka?
– A táska vár, a táska kész.
Indulhatunk már, kis vitéz!

Ezt anya mondja, s mosolyog.
S mosolyognak a házsorok,
az utca és az utcakő,
s Jani lábán az új cipő.

És mosolyog az iskola,
Janira fénylik mosolya.
Ablakszeme oly ragyogó!
S hívogat, mint a nyári tó.

Horgas Béla

MADARAS NÉNI MESÉJE

Madaras néni Ősz anyó barátnője, s persze láthatatlan, mint a tündérek, manók, óriások és más effélék – vagyis nagyon kell figyelnie annak, aki mégis látni akarja. Lerajzolni könnyebb, bár az sem könnyű, mert Madaras néni furcsa néni. Elég, ha a külsejét nézed, a zöld kesztyűs kezét, amellyel kampós botot lenget (az egyikkel) és bőrtáskát lóbál (a másikkal). Kék harisnyanadrágos lábain nincs cipő. Talán azért, hogy be ne törje a házak tetejét, hiszen a földre nem lép soha: mindig csak a magasban jár. Léghajón érkezik, de azt sem köti ki a világért sem – megparancsolja neki, hogy lebegjen csak a háta mögött. Na és a szemüvege, ahogy a fülére kanyarodik, az a csodás, piros keretes zöld szemüveg a zöld füleken, a csigákban göndörödő kék haj bozontjában! A régmódi barna kalap a lengedező dísszel már ráadás csupán, de elmaradhatatlan ráadás.

Madaras néni láthatatlan, de sok jelből látható, ha jelen van. Először is a madarak, különösen a villogó szárnyú fecskék sorakozóiból tudjuk, hogy megérkezett. Vagy a kémények szürkén bodorodó füstcsíkjaiból, ahogy tekeregnek, tekeregnek, de végül egyetlen gubancba futnak össze.

Madaras néni hírt hoz. A történetben, amit elmesél, senki sem kételkedik: egyetlen madár sem. A fecskék például! Ők a leghűségesebbek: csivitelnek, gyülekeznek, hallgatják Madaras néni meséjét, és megfogadják a tanácsát, indulnak délre, mind-mind, a fekete, a lila és a kék kabátos fecskék. A házak melletti öreg tölgyfa száraz, már hosszú évek óta lombtalan ágain is üldögél néhány kismadár, de ők nemigen hallgatják végig Madaras néni intelmeit. Kíváncsiskodnak kicsit, érdeklődve nézik a csapatba verődő fecskéket, aztán: huss! Röpülnek lakmározni! Nyár vége van, ősz eleje, a napsütés meleg, a levegő átlátszóbb, mint a nyári hónapokban bármikor, a verebek, rigók, cinkék és a többiek könnyen vannak. Nem gondolnak a télre. Pedig ha eljön, ha fúj a szél és csikorog a fagy, nehéz a kismadár élete. Emlékszel, mi történt az egyik télen?

Sötét, hideg, szeles, fagyos délután volt. Nyakamat behúзва siettem haza. Hát ahogy lépkedek, egyszer csak mit látok? Valami apró göröngy vergődik előttem. Göröngy? Dehogy! Egy kismadár. Lehajlok és fölveszem, melengetem a tenyeremben. Cinege. Széncinege. Fekete sáv húzódik a hasán, kékesfekete a sapkája. Alig él. Mi mást tehetnék, hazaviszem.

Meggyorsítom a lépteimet, és közben érzem ám, hogy moco-rog a madár. Egyre erősebben ver a szíve, veri a tenyeremet, mint egy kis kalapács. A félig fagyott cinege a meleg lakásban egyszer csak így csinált: huss! És máris fönn ült a könyvespolcon. Aztán a lámpa zsinórjára röppent, aztán az ablaknak, aztán a falnak, s végül rémülten leszállt a fikusz karójára. Fogjuk meg a cinegét, mondtuk, mert összetöri magát. Gyorsan lekapcsoltuk hát a lámpákat, és a cinege máris ott verdesett szíve kalapácsával újra a tenyeremben.

Mit tegyünk a cinegével? Ha kiengedjük, megfagy. A jó meleg laskában átmelegedett, ha hirtelen kivágódik a fagyos éjszakába, az bizony a halál lesz számára – nem, nem, ezt nem szabad. Kerestünk hát egy kosarat, leterítettük valami lukacsos, ritka szövésű anyaggal, és ez lett a cinege háza egy éjszakára. Kapott szalonnadarabkákat és dióbelet, tálkában vizet, hogy ne éhezzen és ne szomjazzon.

Másnap aztán elengedtük. Kimentünk az erkélyre, levettük a kosár terítőjét, és a cinege újra így csinált: huss! És már el is tűnt a szemünk elől. Aznap nem volt erős hideg, délben a fagy is fölengedett, remélhetőleg a mi cinegénk is megmenekült.

Lehet, hogy a legközelebbi őszön, amikor újra fölhangzik Madaras néni meséje, a cinege is gondolkodóba esik. Nem volna jobb, ha ő is elmenne? Gondolkodik, gondolkodik, de aztán marad. Hosszú volna neki az út. El is tévedne talán. És ha oda is érne, nem találná a helyét. Madaras néni mesél, és a mondokája végén odasúgja hallgatóinak: „Jön a tél, fúj a szél, röpjöljetek délre!” A fecskék, gólyák bólintanak, és mennek. A cinege is bólint, de marad.

Mondóka iskolába menőknek

Népköltés

Egy, kettő, három – te leszel a párom,
Négy – hová mégy?
Öt – majd fellök,
Hat – majd felhajt,
Hét – majd felvét,
Nyolc – leszakadt a polc,
Kilenc – kis Ferenc,
Tíz – tiszta víz.
Minek az a tiszta víz?
Kertet locsolgatni.
Minek az a kert?
Tököt belerakni.
Minek az a tök?
A dísnónak adni.
Minek az a dísnó?
A vásárra vinni.
Minek az a vásár?
Piros ruhát venni.
Minek az a piros ruha?
Iskolába menni!

Radnóti Miklós

Október

Hűvös arany szél lobog,
leülnek a vándorok.
Kamra mélyén egér rág,
aranylik fenn a faág.
Minden aransárga itt,
csapzott sárga zászlait
eldobni még nem meri,
hát lengeti a tengeri.

Őszi mondókák

Kemény dió, mogyoró,
kis mókusnak ez való.
Odújába elrakja,
Télen elpogtatja.

Gólya, gólya, kelep, kelep;
Gólya, fecske hamar elment.
Elmúlt a nyár, itt az ősz,
kertek alján jár a csősz.

Kelep, kelep, gólyamadár,
Itt van az ősz, elmúlt a nyár.

Varjú, varjú, vak varjú,
Varrjál nekem csizmát!
Megadom az árát.

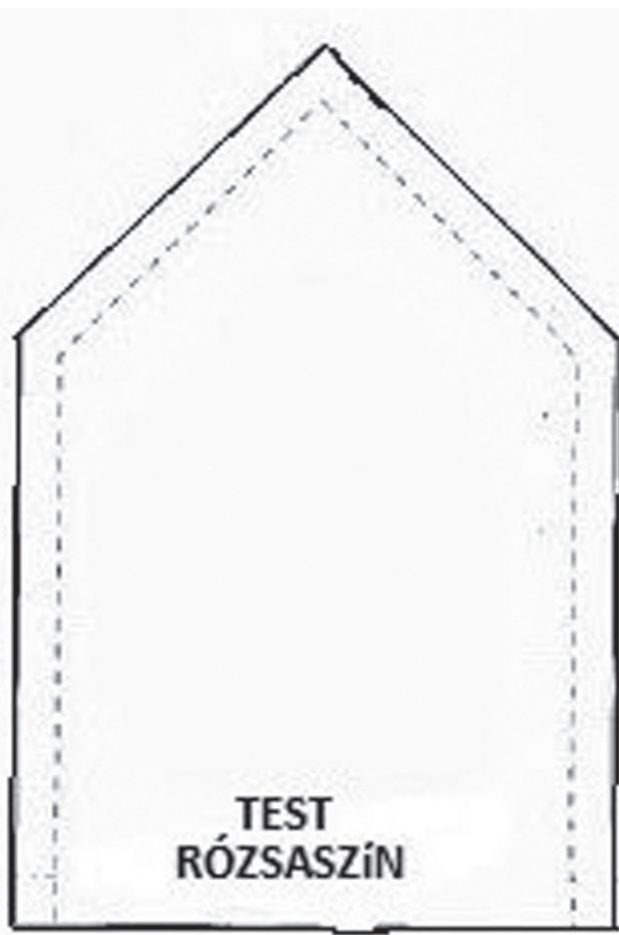
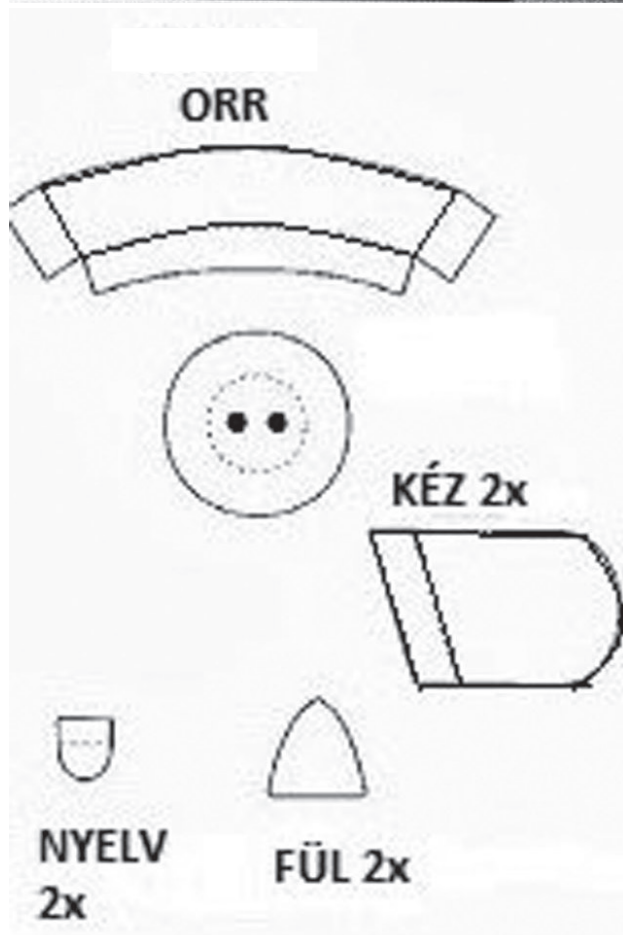
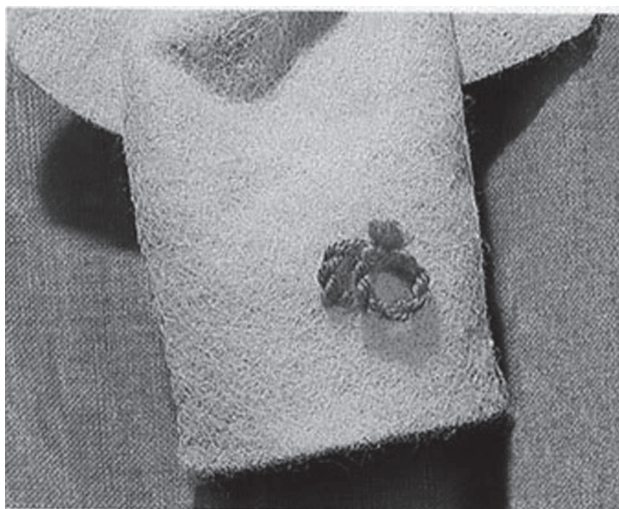
Esik eső, csepereg,
sárga levél leperreg.
Feri, Teri felszedi,
kosárába beteszi.

UJJBÁB: KISMALAC

Hozzávalók: rózsaszín filc, univerzális ragasztó, fagolyó, akrilfesték, zsinór.

Elkészítés: A fagolyót fessük rózsaszínre, fessünk rá szemeket. Vágjuk ki a minta alapján a füleket, az orrot, és száradás után ragasszuk a fejre. A testet kiszabjuk (elejét, hátulját), és közé illesztjük a kiszabott kezeket. A nyakrészt összehúzzuk és a csomót befelé fordítjuk. Erre ragasztjuk jó erősen a fejet. A farkához a zsinór két szálát csavarjuk el-lentétes irányba egymáson, és mikor kört formál, ragasszuk a báb hátsó részéhez.

HAZAFELÉ

Segíts az állatoknak hazatalálni. Kövesd a megadott utat!

Sarkadi Sándor

Édes Ősz

Édes ősz jött,
Hull a körte,
Hamvas szilva
Hull a földre.

Itt az alma,
Kasba rakd.
Ott a szőlő,
Hamm, bekapd!
Bokor alatt dió búvik
– ott ne hagyd!

Veres Csilla

Őszi susogó

Érett szilva mind lepotyog,
kondérokban lekvár rotyog.
Gyengül a nap sárga fénye,
elszárad a levél széle.

Kiégett sok rigó-torok,
csordulnak az őszi borok,
lehullik a mogyoró,
szól az őszi susogó.

Aranyosi Ervin

Az őszi Nap

Az őszi Nap fejét párnájára hajtja,
Hegy felett az arcát kis felhő takarja.
Sárgás fénye kopott, nyárba belefáradt.
Árnyéka rőt-vörös, kinézete bágyadt.
Színeit a múltó természetre festi,
bokrokra és fákra szemét rámeresztli.
Amerre csak ellát az ősz otthonában,
sárguló levelek maradnak nyomában.
Sárguló levelek, vörösek és barnák,
a kikelet zöldjét mind-mind eltakarják.
Végső színes bálra készül a természet,
árnyat adó lombot fal fel az enyészet.
Levéltakaróját a földre teríti,
hűvös őszi széllel kedvünk keseríti.
Esővel önt nyakon, a lelkünkbe gázol,
hosszú út porába fényes csíkot mázol.
Szomorún pislákol az ősz napsugára,
a hegy mögé bújik, hagyjuk hát magára.

Gulyás Pál

Az ablakos

Az ablakos lépeget,
cipeli az üveget,
a kezében görbe bot,
cipeli az ablakot.
Nézd csak, nézd az ablakost,
hogy cipeli a napot!
Mert a nap a hátán van,
ott ragyog a rámában!
A nap a hátán játszik
s az ablakos átlátszik,
csak nagy szöges bakancsa
cseng az úton csattogva.
Az ablakos lépeget,
cipeli az üveget.

Nem koldus ő: királyfi,
csak elment világlátni,
és most itt jár titokban,
rongyosan és kopottan.
Én láttam: tarsolyába'
csillog-villog gyémántja.
Az ablakos nagy ravasz,
vagy tán görbe botja az,
tud a koma magyarul,
mégis így kiált vadul:
ob-lóóó-kot! ob-lóóó-kot!
Valahányszor meglátom
az ablakost utcánkon,
mint az árnyék követem,
csüngve a szép üvegen.

Weöres Sándor

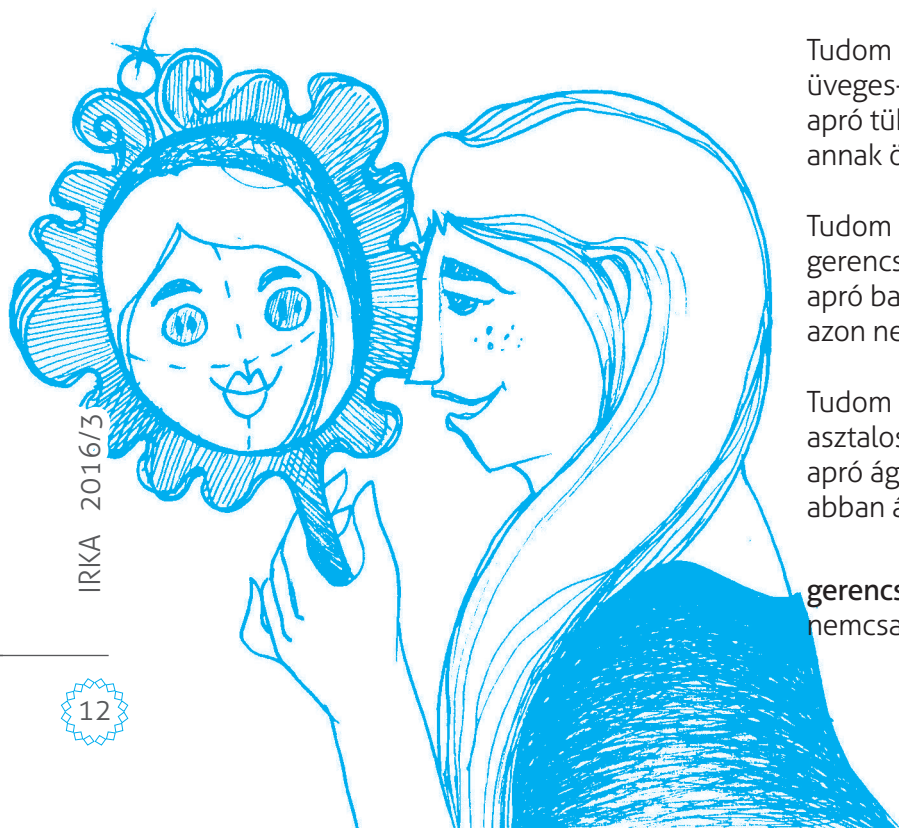
Tudom én már...

Tudom én már, mit csinállok:
üveges-inasnak állok,
apró tükröket csinállok,
annak örülnek a lányok.

Tudom én már, mit csinállok:
gerencsér*-inasnak állok,
apró babákat csinállok,
azon nevetnek a lányok.

Tudom én már, mit csinállok:
asztalos-inasnak állok,
apró ágyakat csinállok,
abban álmodnak a lányok.

gerencsér: olyan fazekas, aki tűzálló agyagból
nemcsak fazekat, hanem más edényeket is készít

Tasnádi Varga Éva

Nádi dal

– Nád, nád, sárga nád,
ne vedd le még szép ruhád!
– Leveszem, leteszem,
és elalszom csendesen.
– Rét, rét, szép zöld rét,
ne húzd össze köpenyked!
– Fázom én, szél cibál,
lesz majd újra piros nyár!
– Víz, víz, ezüst víz,
szép hullámod messze viszl!
– Csobogok, eltűnök,
őszti dalt fúj a tücsök.
– Aludj hát, jön a tél,
elpihen a sok levél.
Kismadár is útra kel,
tavasszal majd énekel.

Reviczky Gyula

A kanári sírja

Nem zúgtak a harangok,
Pap nem imádkozott;
Nem vitte gyászfogat ki
A kedves dalnokot.

Puha fehér kezecskék
Csipkébe göngyölék,
Egy könny, mely rája hullott:
Ez volt a gyászbeszéd.

A kert egyik zugában,
Hol legtöbb rózsza nyit,
Parányi kis gödörben
Alussza álmait.

Virágos nyughelyéhez
Pillangók szállanak.
A nap szó hantja közé
Aranyos szálakat.

Csalogány nyári éjjel
Sírjánál kesereg,
S a rózsza bokra hullajt
Rá egy-egy levelet.

Ha fénnyel, illatárral
Megjő a kikelet:
Ibolyák nyílnak ott ki,
E kis madárszemek.

Benedek Elek

Mariska bujdosik

Bujdosik Mariska, Isten tudja, merre,
Talán napnyugatra, talán napkeletre.
Akármerre indul, szerencse kísérje,
Szegény kis bujdosót baj sehol se érje.

Bujdosik Mariska, indulásra készen,
Batyú a karjában, esernyő kezében.
Hullhat már jégeső, nem lesz bántódása,
Az esernyő alatt lészen jó szállása.

Bujdosik Mariska, bujdosik messzire,
Túl a tengeren, a világ végire...
Akármerre indul, szerencse kísérje,
Az édes mamácska hamar utolérje!

A MAGYAR AGÁR

Magyarországon sokáig nagy hagyománya volt az agárral való vadászatnak, vagyis az agarászatnak. Hunyadi Mátyás például szenvedélyesen rajongott az ilyesfajta vadászatokért. A török hódoltság idején sem szűnt meg az agarak sikere, hiszen a Közel-Keleten is ismerik az agarakat (létezik afgán agár fajta is). Sőt, ebben az időben a magyar agár vérvonalába sok keleti jellegű fajta is bekerült.

Az 1840-es években már nem volt olyan divatos az agarászat, a kutyákat inkább vetették be versenyeken, amelyeken viszont az angol agár bizonyult gyorsabbnak. A két fajtát ezért olykor keresztezték is.

A szabadságharc utáni időszakban az agarászat ismét kezdett elterjedni, mert ehhez a vadászathoz nem volt szükség fegyverre, így fegyverviselési engedélyre sem. A mezőgazdasági területek növekedésével viszont egy idő után nem igazán maradt erre alkalmas hely. Internetes források szerint az utolsó hivatalos lovas agarászatot 1943-ban, az utolsó agaras nyulászatot pedig 1944-ban tartották.

Ezek után nem nagyon volt szem előtt a fajta.

A magyar agár rövid távon nem mindig képes felvenni a versenyt az angol agárral. Ám hosszú távon ez már máshogy van. Az angol agár rövid távon gyorsabb, de nehéz terepen nem túl hatékony. A magyar agár sokkal kitartóbb, és a nehéz terepet is jól tűri. Termétében robusztusabb, jel-

lemében is más. Míg az angol rokona emberköz-pontú, addig a magyar agár az erdélyi kopóhoz hasonlóan vadászatok közben gyakran hoz önálló döntéseket, vagyis nem éppen kezes bárány.

A magyar agár mindemellett nem igényel különös bánásmódot. Kissé távolságtartó, érdemes hamar nekivágni a tanításának.

Fodor-Nagy Gergely

SZERETI A MACSKA A TEJET?

Bárkit megkérdezhet az ember a cica és a tej kapcsolatáról, a válasz mindig ugyanaz lesz. Igen, a macska szereti a tejet. Pedig ez csak egy tévesen elterjedt vélekedés.

Ha az ember úgy dönt, hogy gazdivá válik, tisztában kell lennie kedvence igényeivel, hogy helyesen tudja táplálni. Ebbe beletartozik a tejjuttatás is, de a tej szeretete macskaegyénnfüggő: van, amelyik szereti, van, amelyik soha meg nem inná, van, amelyiknek szabad, van, amelyiknek nem ajánlott a fogyasztása.

Cicáknál is előfordulhat – ugyanúgy, mint nálunk, embereknél – a laktózérzékenység.

Egyedül a kiscica első néhány hetében nélkülözhetetlen az anyatej. Idősebb korban óvatosan, kis adagokban próbáljuk a tejet cicáknak adagolni. Ha hasmenést, gyomorrontást tapasztalunk, akkor próbálkozzunk laktózmentes tejjel, vagy iktassuk ki az étrendjéből. Cicáknak mindenképpen szüksége van vízre. A tej ezt nem helyettesíti, az csak egy kis nyalánság.

A hiedelemmel ellentétben a macskának nem lételeme a tej, de tény, hogy tartalmaz olyan ásványi anyagokat, amelyekre szüksége van a cicának. Ám semmi esetre sem lehet a tej kizárólagos táplálék.

Háziállat.hu

Devecseri Gábor

Állatkerti útmutató

Ez a cinke oly picinke,
falevélből van az inge,
pókhálóból a szoknyája,
makkhéjból a csizmácskája.

Csak fűvön élt a kis zebra,
de most rákapott a zabra;
végül is elvitték Szobra,
ott oktatják szebbre-jobbra.

Mért tanulnak a kis vércsék?
Azért, hogy a leckét értsék.
Tanítójuk egy hasas,
pápaszemes, lomha sas.

Megy a hajó, nézd a nyulat:
Lepencéig rajta mulat.
De a dühös orángután
kiszáll nyomban Horány után.

„Apám – így szól a kis bálna –,
hadd mehessek el a bálba.”
„Nem mehetsz el, fiam, Péter,
nem vagy még egy kilométer.”

A hód arcán enyhe pírral
csókolódzik a tapírral.
Rosszallja a jegesmedve:
– Nem vagytok még megesketve!

– Szorgoskodnám – szól a hangya –,
ha a tücsök békén hagyja;
de rázendít folyton s újra:
táncolunk a rock and rollra.

Miért cikáznak a kis fecskék?
Hogy az eget kékre fessék.
S ha mindenütt van már festék,
„Kész a tavasz” – jelenthessék.

– Édes párom, adj egy csókot –
kéri Pókné a zord Pókot.
– Elkapott a méreg sodra,
nem szomjazom a csókodra.
Inkább egy jó korsó serre.
Készülök a válóperre.

„Ne ugrandozz, ne táncolj,
ne bomolj,
az iskolás fiúcska mind komoly.”
Garázda kölykét inti így a moly.

Fekete az ablakpárkány,
rákönyököl a kis sárkány;
hat feje néz az utcára,
egy a leckét bent biflázza.

MAGYARSÁGMORZSÁK

Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai

A földrajzilag összefüggő egységet alkotó karszton (karszt: olyan kőzet, amelyben különböző hatások következtében a vizet jól vezető, viszonylag tágas üregek és barlangok rendszerei alakultak ki) jelenleg 712 változatos képződésű barlang ismert, amelyek közül 273 nyílik a magyar állam területéről.

Leghíresebb barlangja a Baradla-Dómica-barlangrendszer, amelynek összhosszúsága 25 km. Jelentős a térség biológiai, geológiai, őslénytani és régészeti értéke is: a védelem alatt álló felszín alatti világ több mint 500 barlanglakó és barlangkedvelő állatfaj számára nyújt életteret.

Az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjai hungarikumok, vagyis a magyarság elismert, megőrzendő és egyedülálló értékei.

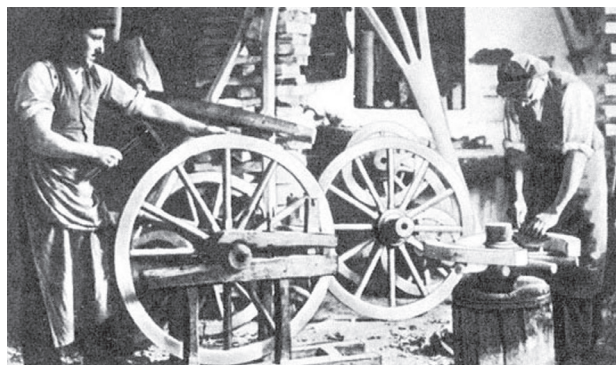
Hungarikum.hu

NÉPMESÉINKBŐL (IS) ISMERT MESTERSÉGEK

A **bognár** (szekérgyártó, kerek vagy kerékgyártó) szekerek kisipari készítésével foglalkozó kézműves. A Bognár családnévként is gyakori, és valószínűleg kezdetben a bognár mesterséget folytatók használták.

Az **ács** olyan szakképzett mesterember, aki ácsmesterséggel, vagyis az építkezések során szükséges famunkákkal, valamint régebben a bútörök,

nyílászárók és más fából készült berendezések elkészítésével foglalkozott.

AZ ÉV MADARA 2016

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület (MME) 1979-ben indította el Az év madara programot azzal a céllal, hogy olyan fajokat vagy madárcsoportokat mutasson be, melyek védelmében a lakosság egészségének vagy egyes csoportjainak, idén például a gazdálkodóknak különösen fontos szerepe van.

A **harist** a lakosság választotta az idei év madarául az MME honlapján zajlott internetes szavazáson.

A haris fűrszerű megjelenésű, 27-30 cm-es testhosszú madár. Feje közepesen nagy, csőre vastag, erőteljes, függőleges ék alakú. Nyaka hosszú és vastag. A hím és a tojó hasonló megjelenésű. A rétek, kaszálók, folyómenti és tóparti területek madara. Különösen kedveli az olyan magasfűvű gyepeket, melyeket kisebb-nagyobb bokorcsoportok tarkítanak, de hegyvidéki réteken is költ.

A talajon, a sűrű növényzetben bujkálva keresi rovarokból, gilisztákból, csigákból, gyíkokból, bé-

kákból, néha kisemlősökből álló táplálékát, amit fűvek és a gyomok magjai egészítenek ki.

Földön fészkelő faj. Általában 7-10 tojást rak. A fiókák fészekhagyók, azaz a kikelést követően órákon belül képesek követni a szülőket.

A telet Afrika Szaharától délre húzódó térségeiben tölti. Az intenzív, nagyüzemi mezőgazdasági gyakorlat tájformáló, élőhely-átalakító hatása alapvetően befolyásolja a faj megtelepedési esélyeit, költési sikerét.

MME

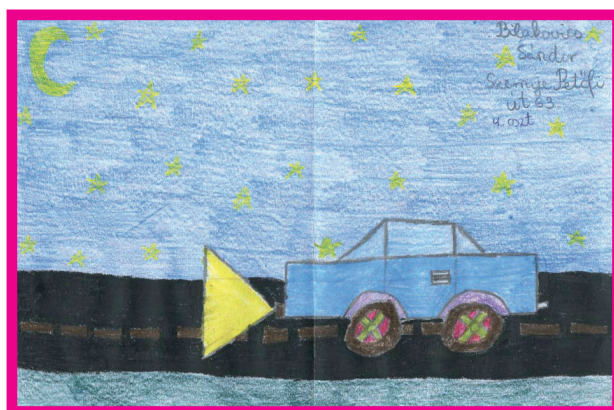
Horváth Dániel, Huszt

Molnár Loretta

Beregi Milán, Kígyós

Bilakovics Sándor, Szernye

Palkó Noémi, Tizsasalamon

Palkó Dóra, Tizsasalamon

Ambrus Éva, Visk

Varga Tivadar, Huszt

Csillaghúr egy „pöttöm, pici palántából” lett gyönyörű virágleány, aki „kerek erdő rejtekén, zöldellő rét közepén” született. Erdei barátaival mindennap felfedeznek valami újat. Történeteik a *Csillaghúr és barátai* című kétkötetes mesekönyvben olvashatók. A történeteket azok szerzője, Sás Károly rímbe is szedte, így mesét, verset sőt egy-egy CD-lemezt is találsz a könyvekben, amelyen a megzenésített verseket a szerző lánya, Sás Ildikó énekei el.

A virágleány és barátai segítségével új és érdekes dolgokat tudhatsz meg állatokról, növényekről, a szereplők játékkal, nevetéssel és meséléssel teli világából. Most az első és a második kötetből hoztunk el egy-egy történetet számotokra.

Sás Károly – Sás Ildikó

CSILLAGHÚR ÉS BARÁTAI

(Részletek)

FAKOPÁNC

Gyönyörű, májusi délelőtt volt. Csillaghúr és barátai egy nagy juharfa alatt üldögéltek. Sok tavaszt megért már ez a juharfa. Milliós szárnyas magot felnevelt, és azok még a nagy réten is túl repültek. Az évek bizony meglátszottak az öreg fán, sok vastag ága elszáradt már. Ahogy ott üldögéltek, beszélgettek a barátok, egyszer csak gyors és erős kopogást hallottak a fa teteje felől. Aztán pedig, mint a hópelyhek, apró faforgácsok potyogtak a fejükre.

„Hát ez meg mi?” – kérdezték, és söprögették magukról a faszilánkokat. Felnéztek az öreg fára abba az irányba, ahonnan a kopogást vélték hallani, és megpillantották a „tettet”, a kis ácsot. Egy harkályt, aki hegyes csőrével véste, fúrta az odvas fát.

„Hát te meg mit farigcsálsz?” – kérdezték.

Lukács, a harkály ugyan nem nagyon ért rá beszélni, de egy szusszanásnyi szünetet csak tartott. Amíg körbeugrálta az ágot, elmondta, hogy a kukacok rágják a fát, azokat szedi ki és megeszi. „Mindketten jól járunk. Én alaposa telerakom a bendőmet, öreg barátom, a fa pedig örül, hogy megszabadítom a sok élősködőtől.” Mintha csak megértette volna, a vén fa meglengette egyik új hajtását.

Olyan érdekes ez a fakopáncs! Nem csicsereg, mint sok madár, de ő kopogja a legjobb ritmusokat. Csillaghúrék azon szórakoztak, hogy utána

tapsolták ezeket a ritmusokat. Nem akarták zavarni őt munka közben, de nagyon kíváncsivá tette őket ez a különleges madár, ezért újra megszólították.

„Te hol laksz tulajdonképpen?”

„Az erdőben. Egy nagy tölgyfa törzsében véstem magamnak odút. Ha arra jártok, majd megmutatom.” És csak úgy dobolta tovább a tititi-ket. Morella pedig gyanakvóan nézte, mert Lukács vésszesen közel járt már az odújához. „Ha teleszórod a házamat forgáccsal, egy mogyorót húzok a csőrödre!” – kiáltott fel hozzá.

Lukács egy pillanatra megállt, és már éppen válaszolni készül, mikor hirtelen meggondolta magát. Koppintott még egyet a fába, majd csőrében egy farontóbogár lárvájával elroppent. Csillaghúr, ruhájáról a faforgácsot söprögetve elgondolkodva nézett utána...

Fakopáncs

*Kipp-kopp, kipp-kopp, fakopáncs,
mit farigcsálsz, kicsi ács?
Odvás fákat faragok, ott vannak a kukacok,
kukacokat kiszedem, munka után megeszem.*

*Kipp-kopp, kipp-kopp, fakopáncs,
hogy szeded ki, kicsi ács?
Csőröm, mint az útvefúró, faforgácsot szerteszóró,
odvas fába bevágok, bogarakat kivájok.*

*Kipp-kopp, kipp-kopp, fakopáncs,
énekel-e, kicsi ács?
Nem éneklek, dobolok, gyors ritmusra kopogok.
A fatörzsön táncolok, ágak között ugrálok.*

*Kipp-kopp, kipp-kopp, fakopáncs,
hol a házad, kicsi ács?
Faodú az otthonom, télen, nyáron ott lakom.
Elfáradok, hazaszállok, ott várom a madárálmot.*

VARJÚ ÜLTETTE DIÓFA

Varjú meséje

Varjúcsapat szállt le az erdőszélen. Sétálgattak, eszegettek, károgaással jelezték, ha valami nekik valót találtak. Egyikük éppen a barátok mellett keregült a fűben.

– Mi ismerünk benneteket! – szólt a varjúhoz Csillaghúr. Látjuk, mikor napfelkelte után repültök egy irányba. Olyan, mintha munkába sietnétek. [...]

– Te annyifelé jártál már, olyan sokat láttál, mesélj nekünk! – kérlelték a barátok.

Varjú letelepedett közéjük.

– A domb túloldalán van egy hatalmas diófa. Biztosan ismeritek ti is. [...]

– No, elmesélem annak az öreg diófának a történetét. Nagyon régen talált a nagyapám egy szép, nagy diót. Nem tudta senki, hogy hol, csak azt, hogy jó messze innen, mert sokáig repült vele. Szállt, szállt csőrében a dióval. Nekünk, varjaknak nagy kincs egy szép dió. Nagyapámék csapata leszállt a domboldalon. Már ős volt, a lehullott leveleket kupacokba hordta a szél. Mennyi ennivalót lehet

az avarban találni! Találtak is, ettek is. Már akinek nem volt a csőrében dió. „Hova tegyem, hova rejtsem?” – töprengett a nagyapám. Gondolta, hogy az egyik avarkupacban eldugja, aztán, ha továbbsszállnak, viszi magával. El is rejtette a diót a levelek alá, és ő is keresgélt ennivalót. Mire a nap vörösdni kezdett, jóllakott mindenki. Fölröppent a csapat, és elégedett károgaással vonultak a szálláshelyük felé. De hát a dió?... Az bizony ott maradt az avarban jól betakarva. Az idő múltba küldte az őszt, aztán a telet is, majd meghozta a tavaszt, és az avarkupacból előbújt egy kicsi diófa. Hányszor elrepültek fölötte a varjak... és mennyi évig! Szép nagy fa lett belőle, jól érzi magát a domboldalon, terem is bőven.

– De tudjátok mit? – kérdezte Varjú, mint aki a múlt emlékeiből visszatér a mába –, ősszel hozok egy szem diót arról a fáról, és majd együtt elültetjük.

– Hát, ez nagyon jó ötlet! – lelkesedtek Csillaghúrék.

Varjú széttárta szárnyait, egy lendület, néhány szárnycsapás, és már a fák magasságából károgtott vizionlátást.

A barátok még sokáig beszélgettek, tervezgettek, hová is ültessék el azt a diót...

Ténagy Sándor

Kiszámló

Jancsi, Julcsa,
 Ferke, Miska,
 Nyél nélküli
 Bugylibicska.
 Búgócsiga
 Pörge tánca,
 Százesztendő
 Hurkapálca.
 Porban kis nyom:
 Cinkelábé,
 Nyuszirágta
 Karalábé.
 Sült krumpliból
 Díszvacsora,
 Malac lábán
 Görkorsolya.
 Karácsonyi
 Tiszta hó,
 Egy,
 Kettő,
 Három,
 Négy,
 Te vagy a fogó!

Pákolitz István

Kiolvasó

Megmosdott a tulipán,
 Harmat csillog rajta,
 Piros szirma pirosabb,
 Mint a lányok ajka.
 Tulipiros tulipán
 Tuli-tuli tarka,
 Ki messze lát, szaladjon,
 Ez a fogó, rajta!

Nagy Bandó András

Kiszámló

(Részletek)

Ec-pec, kimehetsz,
 olyan rossz, hogy kinevetsz,
 ec-pec, bejöhetsz,
 hogyha rossz itt, kimehetsz.

Lánc-lánc, eszterlánc,
 esőverte békanász,
 lánc-lánc, eszterlánc,
 disznót kerget két kanász.

Zsák-zsák, szalmazsák,
 láthatta, ki arra járt,
 zsák-zsák, szalmazsák,
 pöttyöztünk egy dalmatát.

Zsip-zsup, kenderzsup,
 egérfalván egérlyuk,
 zsip-zsup, kenderzsup,
 szürke prém a kabátjuk.

HULLÁMZÁS A PALACKBAN

Szükséges eszközök: 1 db 0,5 literes átlátszó műanyag palack, 1 dl étolaj, 2,5 dl víz, 10 csepp kék ételfesték vagy tinta, cseppentő.

A kísérlet menete: Töltsünk egy félliteres műanyag palackba 2,5 dl vizet. Cseppentsünk bele 10 csepp kék ételfestéket vagy tintát. Csavarjuk rá a palackra a kupakot, és rázzuk össze! Ezután öntsük bele az 1 dl étolajat. Csavarjuk rá a kupakot újra, és kezdődhet a játék:

1. Fektesse le a palackot, és kezdjük el döntögetni.

2. Rázzuk fel erőteljesen, majd hagyjuk állni.

Figyeljük meg, mi történik!

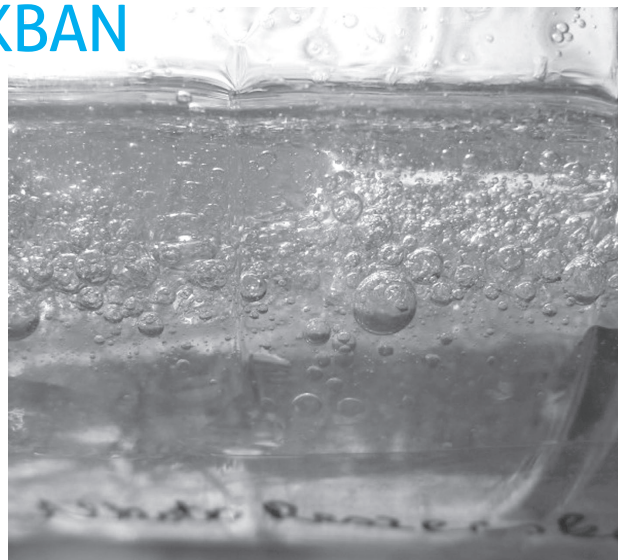
Miközben csak finoman döntögetjük, nagy „buborékok” alakulnak ki, és keverednek a kék folyadékkal. Olyan, mint amikor a hullámok levegőbuborékokat visznek be a víz alá.

Ha erősen összerázzuk, egy homogén világoskék folyadékot kapunk. Ha békén hagyjuk, lassan kívül újra az olajréteg a víz tetejére.

Magyarázat: Két jelenség magyarázatára is használható ez a kísérlet.

1. A vízben nem oldódik az olaj.

2. Mivel az olaj sűrűsége kisebb, mint a vízé, az olaj felemelkedik a víz tetejére.

De nézzük magát a hullámozás jelenségét!

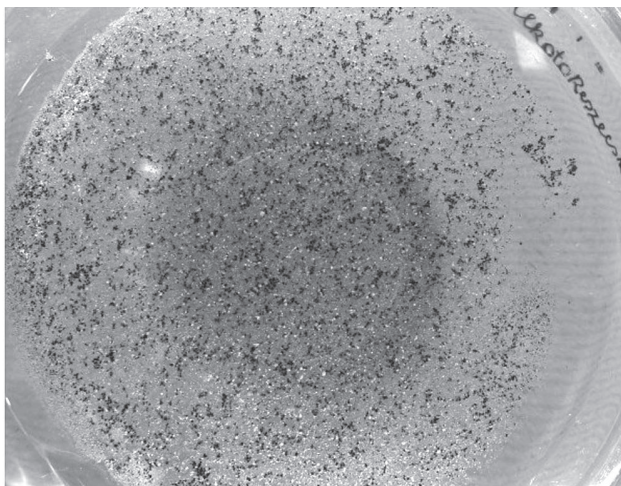
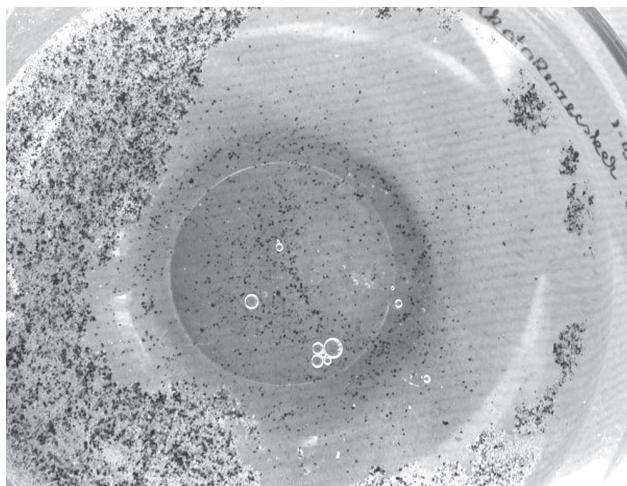
Amikor elkezdjük finoman keverni az olajat a vízzel, a víz nagyobb gömbökre szakítja szét az egységes olajréteget. Minél hevesebben mozgatjuk, rázzuk a palackot, annál apróbb golyókra választja szét a víz a másik anyagot. Erőteljesebb összerázáskor úgy tűnhet, mintha elkevertük volna az olajat a vízzel, de amint egy picit békén hagyjuk, az apró olajgolyók egyre nagyobbakká állnak össze, felúsznak a felszínre, és újra kialakul a víz tetején az olajréteg.

TÁMADÁS A BORS-SZIGET ELLEN

Szükséges eszközök: őrölt bors, tálka, víz, mosogatószer.

A kísérlet menete: Tegyük egy tálkába vizet. Szórjunk bele őrölt borsot. Ha szépen elcsendesedett a bors a víz felszínén, cseppentsünk bele 1-2 csepp mosogatószert.

Figyeljük meg, mi történik! A bors szépen egyenletesen elterül a víz felszínén. Ha belecseppentjük a mosogatószert, mintha menekülne a bors, és nagy része leülepszik a tálka aljára.

Magyarázat: A folyadékok felszínén kialakul egy réteg, amely úgy viselkedik, mintha hártya lenne. Ennek a felületi feszültségnek a következménye, hogy bizonyos tárgyak nem süllyednek el a vízben, bár a sűrűségük nagyobb, mint a folyadéké. Így lebeghet a durvára őrölt bors vagy akár egy varrótű is a víz tetején. Ha a mosogatószert belecseppentjük a vízbe, megváltoznak az erőviszonyok a felszínen, és már nem tudja megtartani az addig békésen lebegő borszemeket.

BIBLIAI ÁBÉCÉ

Saru. A saru vagy szandál volt a bibliai idők általános lábbelije. A saru talpa rendszerint bőrből vagy fából készült, s bőrszíjakkal csatolták a lábra. Az egészen szegények mezítláb jártak.

Saruszj. A sarut vagy szandált az ókoriak szíjjal erősítették a lábukhoz. Ha egy vendég érkezett valakinek a házába, valamelyik szolgálta kötelessége volt, hogy szertartásos lábmossa előtt megoldja a vendég sarujának a szíját. Erre az alantas szolgálatra célozva mondta Keresztelő János Jézusról: „Utánam jön, aki erősebb nálam, akihez nem vagyok méltó, még arra se, hogy lehajolva a saruja szíját megoldjam” (Mk 1, 7).

Saul. A *Bibliában* két személynek is ez volt a neve. Az *Ószövetségben* Izrael első királya, akit a nép kívánságára, de az Úr útmutatása szerint kent fel királlyá Sámuel, amikor az az apja szamarait kereste. Egy fejjel magasabb a többiekénél, erős és bátor ember volt, külsőleg úgy látszott tehát, hogy valóban királynak való. Kezdetben jól is ment minden. Saul legyőzte az ammóniakat, s az Úr segítségével aratott győzelem napján nem engedte meg, hogy hívei leöljék azokat, akik elleneztek az ő királlyá választását. Később azonban egyre több engedetlenséget követett el az Úr parancsával szemben, ezért elvetette őt Isten, és más királyt kerestetett Sámuellel. Az Úr sugallatára a választás Dávidra esett. A jóképű és bátor ifjút kezdetben Saul is igen megkedvelte, az ő lantpengetése vidította fel Saul, valahányszor búskomorságba esett, sőt idővel az egyik lányát, Mikált is hozzáadta feleségül. Amikor azonban Dávid hőstettei elhomályosították Saulét a nép szemében, a király féltékeny lett rá és az életére tört, noha Dávid tisztelte az Úr felkentjét, s ezt be is bizonyította, amikor egy barlangban álmában megölhette volna Saul, de nem tette. A trónt Dávid csak Saul és fiai halála után foglalta el, és őszinte fájdalommal siratta meg a filiszteusok elleni harcban hősi halált halt Saul és Jónatánt. – Az *Újszövetségben* Pál apostol neve volt eredetileg Saul.

Sába királynője. Salamon gazdagságának és bölcsességének a híre messzire eljutott és sok látogatót vonzott Jeruzsálembe. Ezek egyike volt a délnyugat-arábiai Sába (ma Jemen) királynője. Tevekaravánnal, tekintélyes kísérettel és sok drága ajándékkal érkezett, hogy találos kérdéseket tegyen fel Salamonnak. A király minden kérdésére meg tudott felelni. Amikor a királynő látta Salamon bölcsességét és gazdagságát, így kiáltott fel: „Igaz volt, amit országomban hallottam dolgaidról és bölcsességedről, de nem hittem azoknak a beszédeknek... Bölcsességed és gazdagságod felülmúlja a hírt, amit hallottam.”

Sáfán. Jósias király írnoka, vagy kancellárja. Ő jelentette a királynak, hogy a papok megtalálták Mózes törvényeit a jeruzsálemi templomban. Ez az esemény a törvény tanulmányozását és annak alapján az istentisztelet megreformálását eredményezte.

Sáfár. Egy háznak vagy gazdaságnak a felügyelője, aki a tulajdonos otthoni ügyeit intézi, javaival gazdálkodik és elszámolásra kötelezett. A *Biblia* gyakran használja ezt a szót átvitt értelemben is. A hívők Isten javainak, a rájuk bízott kegyelmi ajándékoknak a sáfárai. A számonkérés tudatában hűségesen kell sáfárkodniuk a rájuk bízott javakkal, mert a tulajdonos az Úr.

Sálem. Jeruzsálem ősi neve. Jelentése: béke, biztonság. Sálem királya, Melkiséddek áldotta meg Ábrahámot a királyokkal vívott győztes csatája után, Ábrahám pedig tizedet fizetett neki.

Sámson. Szülei még születése előtt Istennek szentelték, mint „názir”-t (bizonyos időre Isten különös szolgálatára szentelt személy). Izrael bírása lett. Híres volt nagy testi erejéről, amellyel ámulatos tetteket vitt véghez a filiszteusok elleni harcokban. Egyszer 300 rókát fogott, tüzes csóvát kötött a farkukra, s ráhajítva őket a filiszteusok lábon álló gabonájára, felégette a termésüket. Egy szamar állcsontjával ezer filiszteust vert agyon. Mindezek a hőstettei nagy tekintélyt szereztek neki hazájában, de vesztét okozta, hogy bűnös szerelemre lobbant egy filiszteus nő, Delila iránt. Az asszony többszöri hiábavaló próbálkozás után végül is megtudta tőle erejének titkát és elárulta a filiszteusoknak. Álmában levágta Sámsonnak addig még soha meg nem nyírt haját, úgyhogy nem tudott már ellenállni a rátörő filiszteusoknak. Megkötözve vitték Gázába, megvakították és rabszolgamunkára fogták. Közben azonban újból kinőtt a haja és visszanyerte az erejét. Dágón istenük ünnepén a filiszteusok mulatni akartak Sámson mutatványain. Ő annak a háznak a két fő tartóoszlopa közé állíttatta magát, amelynek a teteje tele volt a látványosságot néző filiszteusokkal. Megrántotta az oszlopokat, a ház összedőlt, őt magát is eltemette, de ezzel az utolsó hőstettével több filiszteust pusztított el, mint egész életében.

FÉLTÉKENYSÉG ÉS NEMESLELKŰSÉG

Dávid nagy dicsőségét és Góliát felett aratott győzelmét mindenfelé mesélték a nép között. A király abban az időben Saul volt. Nagyon irigyelte Dávid népszerűségét, féltékeny volt rá. Meg akarta öletni. Ezért Dávidnak menekülni kellett, Saul mindenfelé kereste. Egy alkalommal a hegyek között, ahol Dávid bujdosott, a király lepihent egy barlangban. Csakhamar mély álomba szenderült.

Dávid véletlenül arrafelé járt és reátalált a mélyén alvó Saulra. Isten a kezébe adta, Dávid meg is ölhetett volna a királyt, de nem tette. Csupán ruhájából vágott le egy darabot. Ezt elküldte a királyhoz és bebizonyította vele, hogy Saul a kezei között volt, de nem bántotta.

Ismét más alkalommal beszökött Saul alvó táborába. Kísérője meg akarta ölni a királyt, de Dávid nem engedte. Csupán Saul dárdáját és ivópoharát vitte el.

Saul királynak volt egy fia, Jónatán. Bár a király gyűlölte Dávidot, Jónatán szerette. Igyekezett kiengesztelni apját ellene, és mikor ez nem sikerült, szembehelyezkedett apja gyűlöletével és min-

denütt segített barátján. Ezzel bizonyította be a barátság értékét.

Nem sokáig tudta már üldözni Dávidot Saul, mert az ellenséggel vívott harcában elesett, így elérte Isten büntetése, amiért féltékenységből üldözte az ártatlan Dávidot.

Dávidot pedig az ujjongó nép királlyá koronázta. Sokáig uralkodott. Tőle származnak azok a gyönyörű szép zsoltárok, melyeket a templomban ma is énekelni szoktunk. Biztos ismeritek ti is:

*Mint a szép híves patakra
A szarvas kívánczik,
Lelkem úgy óhajt Uramra,
És hozzá fohászkodik.
Tehozzád, én Istenem,
Szomjúhozik én lelkem.
Vajon színed elejébe
Mikor jutok, élő Isten?*

A jó Isten minden cselekedetünket látja, és érdemünk szerint megjutalmaz vagy büntetést mér ránk, ha rosszak voltunk.

(Benczédi Pál: Bibliai történetek gyerekeknek)

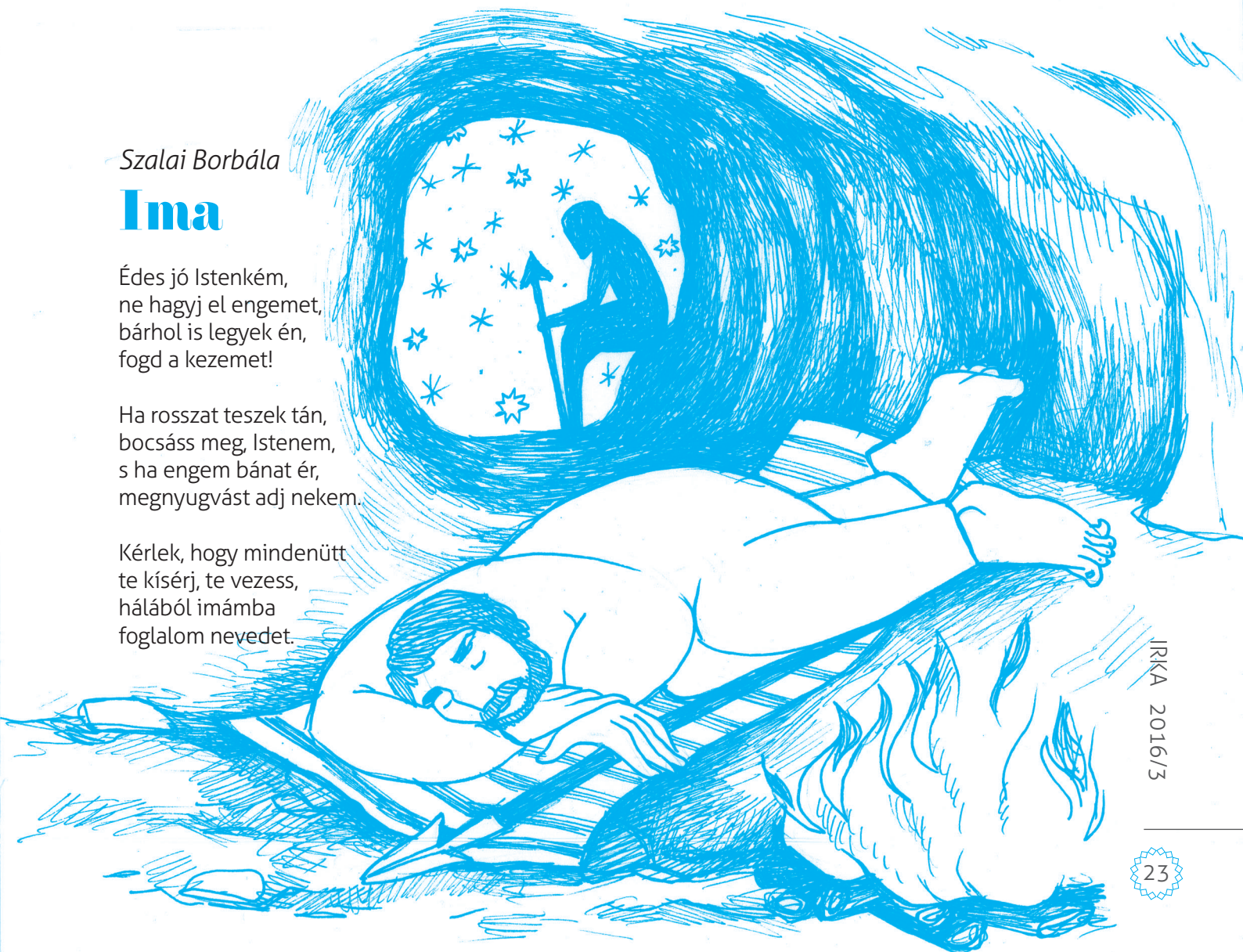
Szalai Borbála

Ima

Édes jó Istenkém,
ne hagyj el engemet,
bárhol is legyek én,
fogd a kezemet!

Ha rosszat teszek tán,
bocsáss meg, Istenem,
s ha engem bánat ér,
megnyugvást adj nekem.

Kérlek, hogy mindenütt
te kísérsz, te vezess,
hálából imámba
foglalom nevedet.

Móra Ferenc

A KÉT FORINTOS

Mikor éntőlem egyszer kisiskolás koromban azt kérdezte öreg tanítóm, hogy mi szeretnék lenni, azt mondtam rá:

– Forintos Gyurka.

– Hát aztán miért szeretnél te Forintos Gyurka lenni, mikor te Pajor Palkó vagy? – nevetett tanítóm.

– Azért, mert engem akkor szidnak meg otthon, ha nem tanulok, Forintos Gyurkára pedig akkor haragszanak, mikor tanul.

Nem volt pedig ennek a fele se tréfa. Magam is ott voltam, mikor Forintos Gyurka eldicsekedett az apjának a szép írásával.

– Ezt nézze meg, édesapám. Azt mondta a tanítóm, olyan az írásom, mint a metszés, lehet még belőlem íródeák is.

Kevély Forintos Gergely haragosan lökte el maga előtt az irkát.

– Micsoda bolondság ez már megint? A Forintos Gergely fia nem szorult arra, hogy betintázza az ujját.

No, akkor én nagyon szerettem volna cserélni Forintos Gyurkával, ráadásul még a nyeletlen biciskámat is neki adtam volna.

Hanem akkor nagyon megsajnáltam, mikor engem bevettek a városba tanulni, Gyurka meg otthon maradt malacot őrizni. Pedig még az édesapám is közbenjárt érte.

– Vétkezik kelmed, Forintos uram, hogy azt a jó eszű gyereket elfogja az iskolából.

– Elég az, ha írni-olvasni megtanult – dörmögött az öreg Forintos. – Ámbátor annak sem veszi semmi hasznát. Az apja hírből se ismeri a betűt, mégis megsüvegeli még a földesúr is.

S olyan kevélyen nézett apámra, hogy az arcába szaladt tőle a vér. Hanem azért csak úgy csendesen szólt:

– No, no, Forintos uram, senki se vallott még azzal szégyent, amit tud. A kelmed fia se lenne azzal kisebb ember, ha tudományt szerezne a gazdaságá mellé.

Ahogy így szót váltanak, éppen benyitott az uraság Gáspár hajdúja, nagy tisztességtudással. Forintos uram fölfújta az ábrázatát, s nagy leereszkedve kérdezte:

– No, mi jót hoztál, Gáspár?

– Ezt a levélkét hoztam Forintos uramnak. Tesék elintézni, tisztelteti szépen az uraság. De úgy, hogy már ebéd után ott legyen.

Forintos uramnak leesett az álla, de azért csak fölbontotta a levelet, s úgy tett, mintha olvasna.

– Köszöntetem a nagyságos urat, mondd meg, hogy ebéd után a magam személyében ott leszek.

Gáspár hajdú csak lekapta a fejét, aztán fölkapta az egyik kezét is, a másikat is, a szája elé tartotta mind a kettőt, de még úgy is kilátszott mind a harminkét foga, olyan jóízűt nevetett. Már a másik utcába is befordult, de még onnan is behallatszott a nagy jókedve.

Az öreg Forintos úgy megmeredt, akár a kapubálvány. Mi lelhetette ezt a vénembert? Kivette a zsebéből az összegyűrt levelet, kisimogatta a tenyerén, forgatta előre-hátra, de csak nem tudott vele mire menni. Utoljára odaintette a fiát:

– No, tudós úr, most mutasd meg a nagy tudományod. Mi van ebben az írásban?

Gyurka majd a bőréből bújt ki örömeiben, ahogy a levelet olvasta.

– Arra kéri az uraság édesapámat, hogy hajtasson át hozzájuk egy lovat ebéd után. A városba akarnak menni, de megsántult az ostorhegyesük.

Kevély Forintos Gergely a feje búbjáig elvörösödött, s olyan rengő léptekkel ment a belső szobába, mintha ki se akarna többet jönni. De kisvártatva csak kijött, s csöndesen megcírógatta a gyerek szösze fejét.

– No, fiacskám, vedd elő a kalamárist. Van-e még benne tinta?

– Van, apám – mondta a gyerek, s csodálkozva emelte apjára a szemét.

– No, hozd hamar, sebesen. Levelet írsz az uraságnak. Szépen engedelmet kérsz, hogy délután nem adhatunk lovat, mert nekünk is szükségünk van rá. Beviszlek a városba, beíratlak a nagy iskolába, hogy szégyent ne vallj, mint az édesapád. De így írd ám, érted-e, tudós kis deákom!

Móra Ferenc

ZENGŐ ABC

Aranyalma ághegyen.
Bari bég a zöld gyepen.
Cirmos cica egerész.
Csengős csikó heverész.
Dongó darázs döngicsél.
Esik eső, fúj a szél.
Füsti fecske ficsereg.
Gerle, galamb kesereg.
Gyom között gyors gyík szalad.
Harmatos hajnal hasad.
Itt van már a zivatar!
Jó az Isten, jót akar.
Kivirít a kikelet.
Leveles lesz a liget.
Lyukas fazék fekete.
Mese, mese, meskete...
Nádat a szél legyezi.
Nyúl a fülét hegyezi.
Orgonafán méhike.
Összerezzen őzike.
Patakparton pipitér.
Róka szava kicsit ér.
Suhog a sok sasmadár.
Szilvafára szarka száll.
Tücsök tarlón hegedül.
Tyúk az árkon átrepül.
Uccu, csípd meg, hóha, hó!
Ürgét fogott a Sajó.
Vércse vijjog délelőtt.
Zörgetik a vasfedőt.
Zsindelyezik a tetőt.

kevély: gőgös, beképzelt

írka: füzet

megsüvegeli: megemeli előtte a kalapját

földesúr: egy földbirtok ura

hajdú: törvényszolga

ostorhegyes: a kocsiba fogott négy ló közül az elöl lévő

kalamáris: tintatartó

deák: diák

Az *Irka* korábbi lapszámaiban megjelent, fiatal olvasók által költött versekből szemezgető *Régiségek* rovatban most az *Irka* 2007/2. lapszámában, verspályázatra beküldött műveket hoztuk el.

Molnár István

A magányos manó

Volt egyszer egy manócska,
kezében egy botocska.
Megfogta a botocskát,
s abból csinált furulyát.

Kis furulya megszólalt,
nem volt varázs, látszólag,
de gazdája lábnyomát
követték a nagy csodák.

Mit a manócska kívánt,
rögtön szem előtt állt.
S hogy már ily dolgokat tudott,
csak egy barátról álmodott.

Nem volt más hátra,
gondolt egy barátára.
A barát rögtön ott termett,
kit a varázsfuvola teremtett,
s nem volt többé gondja,
mert volt már barátja.

Kurtyák Csilla

Ébredés

Mikor reggel felébredek
Anyá halk szavára,
Kinyitom az ablakomat,
S csipog sok madárka.

Ott csiripel, ott dalolgat
Csak nekem, vidáman,
Hogy a napom jól kezdődjön,
Kerüljön a bánat.

Szobám kedves vendégei
Lágy szellő, napsugár.
Érzem, hogy már közeledik
A meleg, pajkos nyár!

Ráti Szilvia

Szorzó és (ki)osztó

„Háromszor öt tizennégy?
Megint hibás a leckéd!”
Mondja apu mérgesen,
S leckeileg szétesem.
„Ötször kilenc negyvenhat?”
Kérdi anyu, s felkacag.
Kiabáltok, kinevettek?
Bizony világgá megyek!
Kidobok én minden ábrát,
Elsőként a szorzótáblát.
Nagy haraggal elindulok,
Hét szép évet hátrahagyok.
Úgy is jó lesz – gondolom,
Hogyha nem lesz otthonom.
Jó messzire elmegyek,
Hátranézni sem merek.
„Hová, hová, Sári” – kérdi,
S mosolyog a tanító néni.
Kézen fog és hazavezet,
Közben meg nagyokat nevet.
„Elűzött a szorzótábla?”
Az taszít a nagyvilágba?
Összeülünk két délután,
S majd nem érzed magad bután.
Megtanuljuk ragyogón,
S kifogunk a kifogón!”

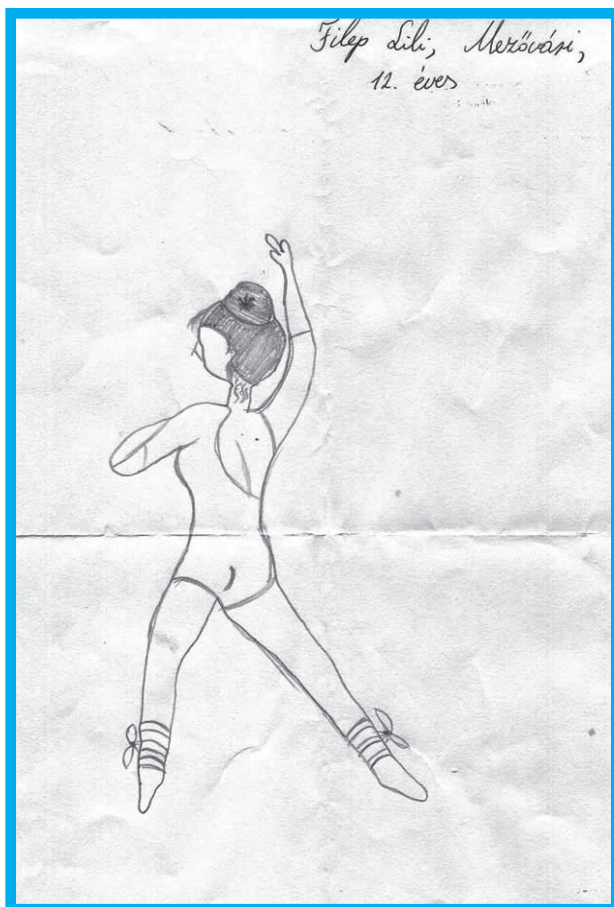

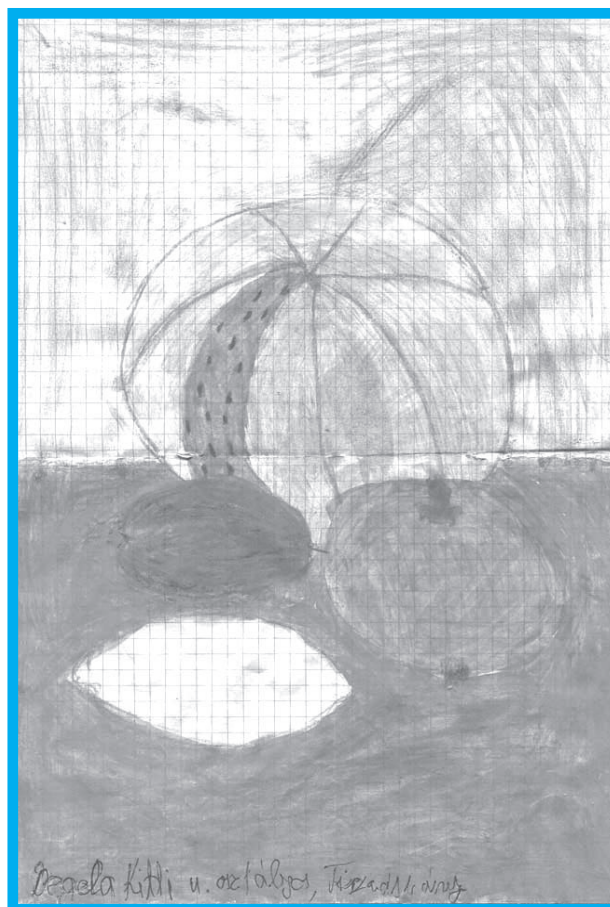
Orosz Dániel, Dercen

Máté Orsolya, Borzsova

Filep Lili, Mezővári

Begela Kitti, Tiszaásvány

JÓL VAN DOLGA...

Magyar népdal

2. Édesanyám, ki a huszár, ha én nem?
Ki nyergeli fel a lovat, ha én nem?
Felnyergelem keselylábú lovamat,
lovamat, de lovamat,
Lerágatom véle a csillagokat.

3. Kis pej lovam nyerített a csatában,
Mellső lábát éles golyó találta.
Szállj le, huszár, vedd le nehéz nyergedet,
nyergedet, de nyergedet,
gyöngé lábam nem bír tovább tégedet.

KECSKEMÉTI TOBORZÓ

Magyar népdal

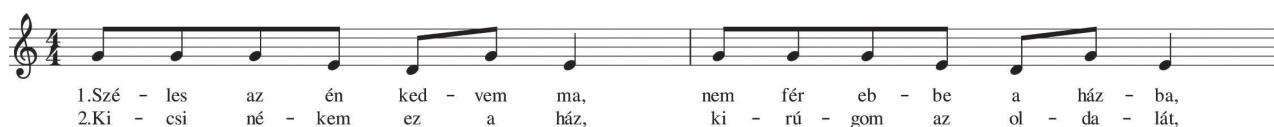

2. A kardomnak markolatja tiszta ezüsből,
Ki van rakva csillagokkal, nem öntött rézből.
Ha erre a nap reásüt, de szépen fénylik,
Mellette a sok édesanya sírva könnyezik.

3. Amott sétál egy kisleány nagy vidámsággal,
Utána megy a rózsája nagy bátorsággal.
Lassan siess, lassan sétálj, kedves angyalom,
Fényes kard az oldalamon ne csillámozzon.

SZÉLES AZ ÉN KEDVEM MA

Magyar népdal

3. A kapuban a szekér,
itt a legény leányt kér,
De a leány azt mondja:
Nem megyek férjhez soha!

4. Párna haja szövetben,
Derékalja töltetlen,
A tolluját a tóban
a vadréce hordozza.

HOGYAN? MIKOR? MIÉRT?

Miért sós a tengervíz, és miért nem az a folyóvíz?

Valójában a folyók vize is tartalmaz különféle sóvegyületeket, amelyek a folyók áramlása közben a kőzetekből oldódnak ki, azonban olyan kis mennyiségben vannak jelen, hogy szinte nem is lehet érzékelni. Amikor a folyók vize belefolyik a tengerbe, párolog, így koncentrálódik az a só, amelyet útközben összegyűjtött; így lesz a tengerek és óceánok vize sós.

Hogyan jön létre a folyótorkolat?

A folyók torkolata lehet delta- vagy tölcse-torkolat, attól függően, hogy milyen erős a tengeráramlat, vagy hogy mennyi hordalékot halmozott fel a folyó. A torkolatnál a folyók vize sóssá válik, mert összekeveredik a tenger sós vizével.

Tölcse-torkolat: amikor a tenger árapály-tevékenysége erős, a dagály visszaszorítja a folyó vizét, és így kiszélesíti a torkolatot, tölcse alakú kis öblöt hozva létre a szárazföldben.

Deltatorkolat: ha az árapály-tevékenység gyenge, a folyó le tudja rakni a hordalékát a parton. Így sok kis sziget alakul ki, amelyek a folyót ágakra bontják, s ezek legyezőformát képeznek.

Mi a Tejút?

A Tejút a mi Naprendszerünk galaxisa, és azért nevezzük így, mert ha szabad szemmel nézzük, fehérres, tejszerű képződménynek tűnik a csillagos égen. A Tejút spirálgalaxis, amelyben a Föld a Nappal és a többi bolygóval együtt az egyik spirálkarban, az Orionban található, amely 33 000 fényévyire van a magtól. Mindaz, amit szabad szemmel látunk az égen, a mi galaxisunk részét képezi három folttól eltekintve, amelyek valójában más galaxisokhoz tartoznak.

Mit nevezünk fekete lyuknak?

Egy nagyméretű csillag robbanása úgynevezett fekete lyukat hozhat létre: olyan kicsiny, rendkívül nagy sűrűségű égitestet, amelynek a gravitációs ereje oly nagy, hogy belsejét semmi nem hagyhatja el, még a fény sem! A fekete lyukak ezért nem láthatók, még a legerősebb úrtávcsővel sem.

Mi a nap-, illetve a holdfogyatkozás?

A Naprendszerben előfordulhat, hogy a bolygók olyan pozícióba kerülnek, hogy takarják egymás elől a Napot, így árnyék vetődik rájuk. Napfogyatkozásról beszélünk, amikor a Hold a Föld és a Nap közé áll, így teljesen vagy részlegesen eltakarja a Napot. Teljes napfogyatkozáskor az ég elsötétül, és a Napból csak a korona lesz látható. Ilyenkor megfelelő szűrőn keresztül lehet csak a Napra nézni.

Holdfogyatkozás akkor jön létre, amikor a telihold a Föld árnyékos oldalára kerül. A Hold ilyenkor csak vöröses színezetet kap, nem tűnik el teljesen, mivel a Föld légköre által szétszórt nap sugarak egy része eléri a felszínét.

Mekkora sebességet tud elérni a kutya?

Sok kutyafajtát társaként, illetve gyors futása miatt tartanak. Az agár 64 km/óra sebességgel tud

futni, míg a vizsla a nagyobb vaddal, mint például a rókával vagy a vaddisznóval való „versengésben” eléri az 56 km-t óránként.

Miért csíkos a zebra?

A zebrák csíkjai nem teljesen egyformák: minden fajnak jellegzetes, azon belül valamennyi példánynak egyedi a csíkozása, ami megkülönbözteti a többitől. Sok tudós úgy véli, a csíkok az álcázásban játszanak szerepet, mert a ragadozók nem tudják az egyes állatokat megkülönböztetni a csorda csíkos tengerében. Másrészt a bozótban a zebra majdnem láthatatlanná válik, mert testének körvonalai így beleolvadnak környezetébe.

SZŐLŐS TORTÁCSKÁK

Hozzávalók: 170 g liszt, só, 1 tojássárgája, 40 g porcukor, 90 g hideg vaj szétmorzsolva, egy-egy fürt kék és zöld szőlő kimagozva, 250 g aludttej, 200 g vaníliás puding (késztermék), 1 evőkanál cukor, 4 teáskanál vaníliakivonat.

Díszítéshez: porcukor.

Elkészítése: A lisztet egy csipetnyi sóval, tojássárgájával, porcukorral, vajjal gyúrd össze, majd tedd be fél órára a hűtőbe.

Nyújd ki a tésztát kb. 3 mm vastagságúra, majd vágj ki belőle 4 kört, amit a kizsírozott tortaformáskába kell tenned. Ha belenyomkodtad a köröket a formákba, akkor egy villával szúrd meg párszor az aljukat. 180 °C-ra előmelegített sütőben süsd meg. (A tészta akkor igazán jó, ha simán kiesik a formákból.)

Hogyan jutnak el a hangok a fülbe?

A hangok a levegő rezgésének útján keletkeznek, amelyet valamely test vibrációja okoz. A hangforrás által keltett zaj, azaz annak rezgése megmozgatja a hangforrás körül a levegőt. Ez a mozgás koncentrikus körökben, hullámokban terjed, mígnem a hanghullámok behatolnak a fülbe, ahol a hallójáraton át eléri a dobhártyát. A hanghullámok terjedése a levegőben hasonló a vízbe dobott kő által keltett hullámokéhoz.

Mi történik a fül belsejében?

A fülkagyló összegyűjti a hanghullámokat, amelyek bejutnak a hallójáratba, s eléri a dobhártyát. A dobhártya finom membrán, amely átveszi a hanghullámok rezgését, és mozgásba hozza a három, parányi ízületekkel összekapcsolt hallócsontocskát (kalapács, kengyel, üllő), amelyek az emberi test legkisebb csontjai. Ezek közvetítik a rezgést a belső fül járatait és annak csiga alakú szervét kitöltő folyadékba, ahol a hallósejtek szálacskáikkal érzékelik annak mozgását, idegi impulzussá alakítják az ingerterületet, s felismerés céljából továbbítják az agyba.

Kérdések nagy könyve

Mosd meg a szőlőt, szárítsd meg, majd vágd félbe és magozd ki. Az aludttejet, a vaníliás pudingot, a cukrot és a vaníliakivonatot keverd össze, majd töltsd bele egy töltőzsákba.

A krémmel töltsd meg a tortácskákat, majd tegyél a tetejükre szőlőt és hintsd meg porcukorral.

Pósa Lajos (1850–1914) felvidéki származású magyar gyermekköltő 1914-ben megjelent *Játékoskönyv – Játékok, tréfák, találós mesék, közmondások* című gyűjteményéből közlünk most játékokat (eredeti formájukban, korabeli nyelvezettel és helyesírással).

ARANYKAPU JÁTÉK

Két kis lány egymásnak nyújtja a kezét és föltartja a magasba. A többi játszók tőlük tíz-tizenkét lépésnyi távolságban félkört formálnak. Most a két kis lány s a többi játszók fölváltva éneklnek:

A két kis lány:

Jöjj által, jöjj által,
Te szép aranybuza!

A többiek:

Által mennék, által,
Hogyha megnyilana!

A két kis lány:

Nyitva van, nyitva van,
Csak jöjj által rajta,
Csak jöjj által rajta!

A többiek:

Nyisd ki aranykapudat,
Hadd kerüljem váradat!

Mindnyájan:

Bujj, bujj, zöld ág,
Zöld levelecske,
Nyitva van az aranykapu,
Csak bujj által rajta,
Csak bujj által rajta!

A félkörben álló gyerekek most összefogott kézzel átbújnak a két leányka föltartott keze alatt és a játék újra kezdődik.

LEVEGŐ, VÍZ, FÖLD, TŰZ

Egy gyermek eldug valamit, a többi keresi. Ha messze keresik, az eldugó „föld”-et kiált. Ha közel járnak ahhoz, amit eldugott, „levegő”-t; ha még közelebb mennek, „víz”-et, s ha mellette vannak, „tűz”-et kiált. Ekkor mindnyájan hozzálátnak keresni. Aki megtalálja, azután az dug el valamit.

GYŰRŰSDI

A játszók sorban leülnek, s kezüket olyformán teszik össze, mintha imádkoznának. Egy játszót elküldenek „hunyni”. Ennek a neve: cica. Egy másik az osztó. Ez egy gyűrűt, vagy más valami kis tárgyat fog a kezébe, s a játszókhoz menve, úgy mutatja, mintha azok kezébe dagná; míg végre valamelyiknek csakugyan a keze közt hagyja.

Ekkor jöhet a hunyó, amiről így értesítik:

– Cic, cic! Cici, cic!

Ez aztán elkezd a verset, vigyázva, hogy az utolsó szótag annak jusson, akinél a gyűrűt gondolja. A vers így hangzik:

Csöng-csöng, gyűrű,
Arany gyűrű,
Nálad, nálad,
Arany gyűrű,
Kérdi, kérdi
Kis fiától,
Ellenbéli
Szomszédjától.
Salátáné, Bodzáné,
Vesd ki, Csutoráné!

Néha pedig a gyűrűkereső a következő verset mondja:

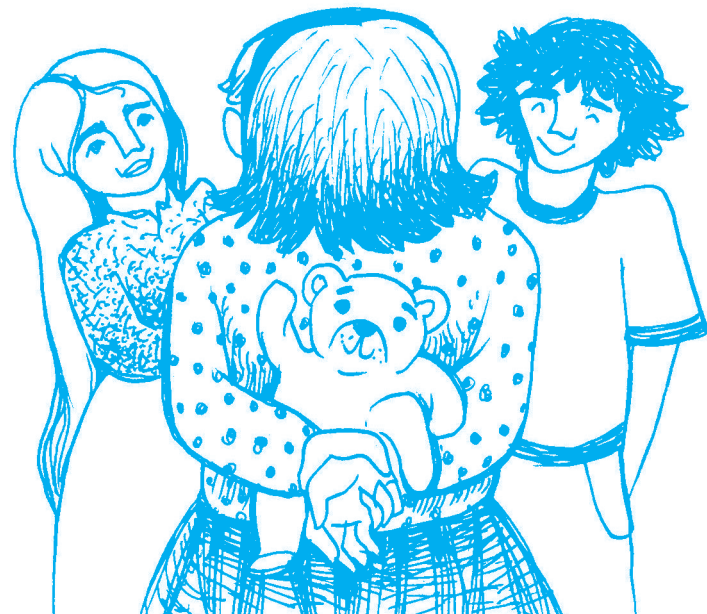
Tenyerednek
Kis ajtaja,
Aki tudja,
Ne tagadja,
Lám én tudom,
Nem tagadom,
Ettől kérem,
Ettől várom:
Ez adja ki!

A vers végzavánál valakinek kezére mutat. Ha ennél van a gyűrű, ez megy ki cicának, ha nem, ismét a régit kergetik vissza cicának. Ekkor a cica egy esztendő.

A gyűrűt újra kiosztják, a cica újra mondja a verset, s ha most sem találja meg, utána kiabálják:

– Kétesztendő a cica!

Ha a cica a három esztendőt is megéri, kergetik, megcsipdesik s más lesz helyette a cica.

A következő mesét Balogh Nikoletta tiszabökényi olvasónk küldte.

A BÖLCS MÉH

Réges-régen, amikor a méhek még nem tudtak mézet készíteni, csak rászálltak a virágokra és úgy ettek. De télen nem volt virág, nem tudtak mit enni. Emiatt sok méh elpusztult.

Egyszer egy méh így szólt a méhkirálynőhöz:

– Felséges királynőm, valamit tennünk kell, hogy ne éhezünk télen, különben mind elpusztulunk.

– Ez igaz – mondta a királynő. – Van is egy ötletem. Menj el az erdőbe, ott van egy tisztás. Azon a tisztáson van egy tölgyfa, azon van egy kaptár, amiben a bölcs méh lakik.

A méhecske elindult hát, és el is ért a bölcs öreg méhhez. Így szólt hozzá:

– Jó napot, engem a méhkirálynő küldött. Segítened kellene, hogy télen is legyen mit ennünk. Van valami ötleted?

– Valamelyik könyvem biztos ír valamit...

Ezzel a bölcs öreg méh hozzálátott a könyvei olvasásához. Az egyikben talált is valamit.

– Aha, meg is van! A méhek minden nyáron szedjenek annyi mézet a virágokról, amennyit csak tudnak, és hordják a kaptárba.

A kis méh visszament és elmondta a királynőnek a hírt. Ezután mindig úgy tettek, ahogy a bölcs öreg méh tanácsolta. Nemsokára azonban az emberek is felfigyeltek erre. Egyszer, amikor a kis méh elment a barátjával a városba, meglátta, hogy az egyik üzletbe egy ember mézet vitt. A két méh követte őt, és meglátták, hogy nagyon sok méhet tartanak bezárva, hogy mézet készítsenek. Ezt látván rögtön elindultak, hogy elmondják a királynőnek a rossz hírt. De mire visszaértek, nem volt ott senki: az emberek már ott is jártak. Elmentek a bölcs öreg méh kaptárába, de már ott is jártak az emberek. Elhatározták, hogy ők ketten majd kiszabadítanak minden méhet. Útközben láttak egy embert, aki egy dobozban rengeteg méhet vitt. Megbeszélték, hogy a kis méh majd eltereli az ember figyelmét, amíg a barátja kiszabadítja a többi méhet.

Így is tettek, de az emberek erősebben voltak, minden méhet elkaptak. Törték a fejüket, hogy lehetne kiszabadulni. A kis méhecskének megint eszébe jutott egy jó ötlet. Ezt mondta az embereknek:

– Egyezzzünk meg abban, hogy a szabadságunkért cserébe csinálunk nektek mézet.

– Rendben – mondták az emberek. – Minden hétfőn megyünk a mézért.

Megegyeztek ebben, és a kis méhek mindennap szorgalmasan dolgoztak, az emberek sose bántották őket. A kis méh pedig átvette a bölcs öreg méh szerepét.

A 2016/2. SZÁM REJTVÉNYEINEK MEGFEJTÉSE

Név-sor: Alíz, Anna, Borbála, Boróka, Jázmin, József, Klára, Kristóf, Krisztina, Lénárd.

Csak három! Kulcslyuk, zabkása, műjég, csapvíz, aludttej, gomblyuk, kislábas, keresztszem.

Karalábé: szakállas, vakar, megorrol, téblábol, fülledt.

Mindegyikből egy van:

2	3	1	4
1	4	3	2
3	2	4	1
4	1	2	3

Mint a...: Gyáva, mint a nyúl; Előre iszik a medve bőrére; Birkatürelme van; Sok lúd disznót győz; Bámul, mint borjú az új kapura; Jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok.

Rakodó: Magas lóról beszél.

Könyvjutalomban **Begella Kitti** (Tiszaásvány) részesül. Gratulálunk!

Kérünk titeket, hogy neveteket és címeteket ne csak a borítékon, hanem a megfejtések mellett is tüntessétek fel!

AZ ÉN ÉDESANYÁM

Az én édesanyám
a legkedvesebb anya.
Kedvességét mindennap
kisfiának adja.
Jó legyél, kisfiam!
Tanuld meg a leckét!
A tanítónak mindenben
engedelmes légy!
Jónak lenni
nagyon nehéz lecke.
De bátorít engem mindennap
édesanyám kedvessége.

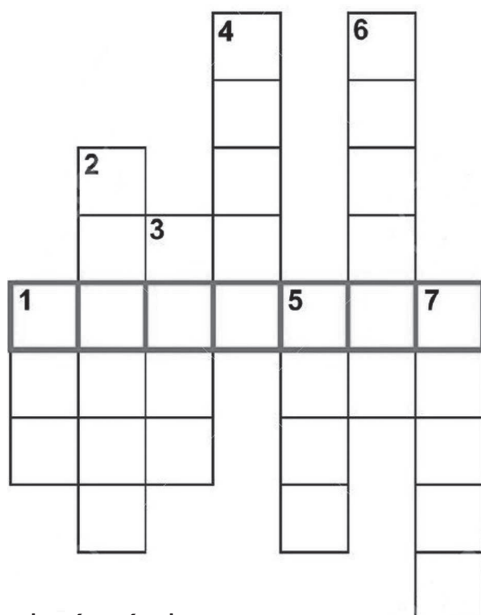
Gazdag Erzsébet, Zápszony

Molnár Dorina, Farkasfalva

VEZETÉKKERESŐ

Írd be a meghatározásoknak megfelelő szavakat az ábrába. Ha jól dolgoztál, a kiemelt sorban egy erdélyi magyar író vezetéknévét kapod. Ki ő?

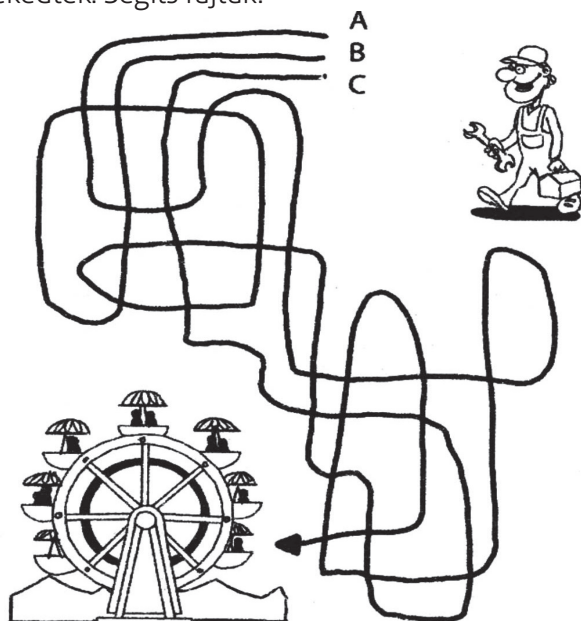

Meghatározások:

1. Ennek a színnek az árnyalatai az azúr-, a király-, a türkiz-
2. Kedvelt téli „jármű”.
3. Öt ünneplend május első vasárnapján.
4. Lányok kedvelt hajviselete.
5. Éva párja.
6. Nem egy helyben álló.
7. Jézus atyja.

ÚTVONAL

Küldd a szerelőt az óriáskerékhez, mert valamilyen meghibásodás miatt leállt, és az utasok fenn rekedtek. Segíts rajtuk!

ELTÚNT BETŰ

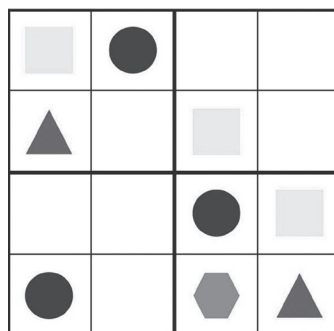
Melyik az a betű, amelyik az első ábrában szerepel, de a másodikból már hiányzik?

m
f n g
e a h
p s B
r k

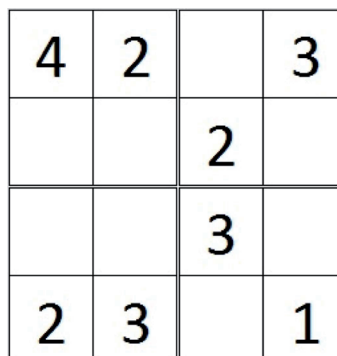
n e
a g s
k b f
r p m

SUDOKU

A megfejtéshez a képen látható négy alakzatot kell csak használnod. Írd be a négyzetekbe a hiányzó alakzatokat úgy, hogy minden vízszintes sorban és minden függőleges oszlopban csak egyszer szerepeljenek!

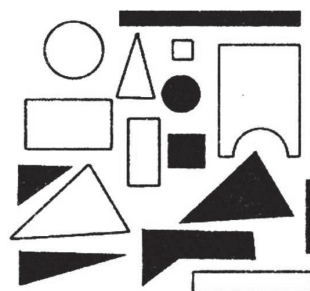

A feladat ugyanaz, de most számokat kell behelyettesítened 1-től 4-ig.

KERESŐ

Melyik darabokból tudod kirakni a képet? Karikázd be a szükséges részeket!

HÉTFŐ

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

STERD

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

PÉNTEK

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

KEDD

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

CÜTÖRIÖK

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

GRAND

2016

2017